

1944, október 30. Bratislava. — Bleskový ďalekopis šéfa pohotovostnej skupiny H bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby dr. Witisku hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti v Berlíne a K. H. Frankovi v Prahe o rokovaní H. Höfleho vo veci pastierskeho listu slovenských biskupov.

Vec: Pripravované politickopropagandistické využitie likvidácie centra banditov Banskej Bystrice.

29. 10. 44 oficiálna návšteva SS obergruppenführera Höfleho v prítomnosti vyslanca u arcibiskupa Kmetku v Nitre. Téma rozhovoru — vydanie pastierskeho listu. K. zásadne súhlasí. Prosí však ako podklady protektorátny pastiersky list a posledný pastiersky list nemeckého episkopátu. Tiso veľmi podporoval tunajšie úsilie o vydanie pastierskeho listu proti boľševickým bandám. Aby sa zabránilo tomu, že želanie arcibiskupa zadovážiť uvedené pastierske listy vyústi v odkladaciu taktiku, prosí sa poslať spomenuté pastierske listy obratom po kuriérovi. Prosíme poslať ich dvojmo. Prípadne môže byť pražský pastiersky list odovzdaný berlínskemu kuriérovi cestou Prahy.

Okrem toho sa prosí ešte dodatkom po kuriérovi oznámiť prípadné žiadúce hľadiská v ríšskom meradle a pre protektorátnu politiku. Stadiaľto navrhnuté SS obergruppenführerom Höflem štátnemu prezidentovi, aby sa zhotovil pastiersky list na základe Quadragesimo anno. Keďže sa tu boľševické momenty opäť vystupujúce v postupe banditov silne vyzdvihujú a útočí sa proti nim.

Prosí sa o vybavenie obratom, pretože je nutné najrýchlejšie využitie.

Šéf pohotovostnej skupiny H
bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby
Dr. Witiska, v. r. SS obersturmbannführer

SÚA Praha. R 109-1-67/77. Originál ďalekopisného záznamu. (Z nemčiny preložil JŠ.)

1944, október 30. Banská Bystrica. — Prejav dr. J. Tisu z príležitosti dobytia Banskej Bystrice nacistickými vojskami.

Po tieto dni je tomu práve šesť rokov, čo som zavítal sem do Banskej Bystrice. Vtedy som prišiel ako prvý predseda slovenskej vlády po dosiahnutí autonómie Slovenska. 6. októbra 1938 splnili sa naše dávne túžby a zjednotil sa národ. Všetky vtedy jestvujúce strany politické na Slovensku zlúčili sa, aby sa dali do služby zjednotenému národu. Túto službu viedli sme preto tak, ako sme to začali robiť, lebo sme si boli vedomí, že je prirodzeným zákonom každého národa, že len keď všetci jeho príslušníci ľahajú za jeden povraz, len vtedy môže byť národ šťastný a blažený. A keď sme oslavovali zjednotený národ, kde som mal prísť ako prvý ministerský predseda Slovenskej krajiny, ako do Banskej Bystrice, ktoré mesto bolo predsa kolískou, domovom najväčších mužov, čo realizovali myšlienku

slovenskej jednoty, domovom biskupov Moyzesa a Kuzmányho. Banská Bystrica, ktorá bola pohostinnou domovinou týmto dvom mužom, tejto patrila moja návšteva, ako znak úprimnej radosti nad oslobodeným národom.

Od 6. októbra pracovali sme v znamení jednoty národa. Tomuto zjednoteniu národa možno ďakovať, že historický beh udalostí neprebehol ponad nás na prázdno, ale slovenský národ dožil sa toho, čo je odvekou túžbou a snahou každého národa, mať svoj vlastný samostatný štát.

Pocťa mŕtvym a padlým

Teda ináč zjednotený národ dožil sa svojho samostatného slovenského štátu. A prišiel som do Banskej Bystrice znovu. Pravda, vidíte na mne a ja vidím na vás, ako ináč vyznieva táto návšteva. Ťažko hovoriť ústami vtedy, keď je obťažané srdce citmi hlbokého bólu nad tým, čo sa na Slovensku odohralo, citmi hlbokého zármutku nad všetkými mŕtvymi, ktorí padli za obeť zákerného útoku na našu štátnu samostatnosť. Večný Boh nech je odmenou týmto slovenským obetiam a naša spomienka nech je len malou splátkou vďačnosti za veľký útok smrti, ktorý oni podstúpili preto, že položili život za svoje verné, vytrvanlivé vyznávanie sa a priznávanie sa k slovenskému národu a štátu.

Keď sme si takto odbavili svoju poctu voči mŕtvym a padlým, neučinili sme ešte zadosť celkom nášmu smútku. Iba krátky úsek z bojového frontu som prekonal cestou sem a videl som hrozné stopy toho, čo porobili naši protivníci. Rozbúrané mosty, zničené hradske, popálené domy, po cestách sa túlajúci ľudia a aj na vás vidím, aké hrozné stopy nechal vo vašich srdciach ten sľubovaný „raj“. Čo som videl tu po našich cestách, videl som kedysi na Ukrajine. Beznádejne valiace sa zástupy ľudí, ktorí nevedeli, kam idú, z ktorých tvári nevedel sa vylúdiť úsmev, ktorých usta nedávali nijaké sebedovomie, lebo zotročený ukrajinský ľud za štvrtstoročného boľševického jarma stratil svoju ľudskú podobizeň. A Slováci, vy ste v tom „raji“ boli dva mesiace. Bol že to raj! Iba cherub vám ešte chýbal, aby ste pamätali, že je to naozaj raj. Ten plamenný meč cheruba bol medzi vami. Chodili chlapčiská medzi vami, bili a vraždili, kto im pod ruku prišiel. Nuž, myslím, všetci Slováci máte toho raja dosť. Máte dostatočnú pamiatku, aby ste povedali, že Slovák si nikdy viac nežiada takýto „raj“.

Prišiel som do Banskej Bystrice, aby som dal zasa výraz podobnému zámeru, ako po 6. októbri 1938. Vtedy, ako som povedal, patrila moja návšteva idei zjednoteného národa, idei znovuoživenia slovenského ducha, tomuto chcem dať výraz a tomuto dávate výraz spolu so mnou vy všetci oslobodení a tu prítomní. Oslobodením Banskej Bystrice bola zasypaná priepať, ktorú odveký náš protivník vykopal nielen do nášho štátneho územia, ale vykopal túto priepať aj do nášho slovenského národa, aby ho na večné veky zabil, zničil a pochoval. Pre nič inšie ako v prvom rade pre život slovenského národa. Pre život slovenského Tohto si musíme byť dobre vedomí, lebo ani dnešný boj na Slovensku sa nevedie národa vrhli sa naši nepriatelia útokom aj proti slovenskému štátu, v ktorom štáte musí vidieť každý rozumný človek, a to nielen Slovák, ale aj nepriateľ, najvhodnejší nástroj národného vzrastu a slovenského života. Kto chce ubíť národ, musí mu najprv rozbiť štát. Keď mu rozbije štát, s národom si ľahko poradí. Naši nepriatelia nemohli otvorene takto vysloviť, čo sledujú, že im zavadzia slovenský štát. A je to celkom prirodzené. Že sú protivníkmi slovenského národa, to sme skúsili od Maďarov, ako aj od Čechov rovnako. Bojovali proti slovenskému národu Maďari tak, že už hovorili, že niet slovenského národa a bojovali proti národu slovenskému aj Česi. Nechceli ani na ústa vziať meno „slovenský národ“. Dobré viete, za čo sme bojovali celých dvadsať rokov. Bojovali sme, aby legitimovali naše vlastné meno slovenského národa, lebo dávali nám mená: slovenský ľud, vetev československého národa, ale vlastné naše poctivé meno, slovenský národ, nikdy nechceli vziať na ústa. Bolo to zámerne.

14. marcom roku 1939 k menu „slovenský národ“ pristúpilo slovo slovenský „štát“. K pôvodnej prekážke, ktorou bol národ, pridala sa prekážka druhá — štát. Samozrejme, že starý nepriateľ, ktorý dávno horel nenávisťou proti nám, ktorý chcel zničiť slovenský národ, keď popri národe povstal aj štát slovenský, usiloval sa urobiť všetko, aby mu slovenský štát z cesty vyhol. Pánov, ktorí po dvadsaťročnom trvaní republiky Československej museli opustiť národ a štát, ktorí považovali za dobré utiahnuť sa do zahraničia, nechajúc doma aj všetky honosné tituly — zriekli sa prezidentstiev, ministerstiev, samozrejme, vtedy im ani nenapadlo, že by si mohli robiť opäť nárok na starú republiku a na všetky honosné miesta v nej. Vieme dobre, že po znovuusporiadaní pomerov v republike, novozvolenému prezidentovi telegraficky blahoželali a želali mu všetko dobré, novú vládu uznávali, lebo sa im ani nesnívalo, že by mohli neskoršie sami niečo začať. Na dobré staré časy sa ťažko zabúda a títo páni tiež na ne nezabudli. Len čo sa im naskytna prvá známka nejakých nádejí, že by mohli znovu pokúsiť sa o nové Československo, zapriahli sa do práce, ale ako? Zasa je pravdou, že čím raz hrniec napáchne, bude smrdieť naveky, až kým sa nerozbije. A títo páni sú podobní takémuto hrncu, ktorý napáchol. Čím? Podvodom, lžou, egoistickými zámermi a záškodníckymi údermi na nevinného človeka. Touto psychológiou vedení začali svoje plány. Akým spôsobom, to vám je známe.

Beneš, najväčší nepriateľ Poliakov, konečne hľadal cestu k Poliakom. Nešťastie ich, samozrejme, natoľko zblížovalo, že si podali ruky. A Beneš iba cestou Poliakov, s ktorými urobil zmluvu pre budúcu spoluprácu, prišiel k tomu, že si ho začali všimáť veľmoci. Nebol by ale Beneš Benešom, keby bol zmluvu dodržal. Zradil Poliakov a nechal zmluvu s Poliakmi, len čo videl, že sa vetry začali ináč krútiť. On vždy robil ako kohút na komíne, ktorý sa vždy tam obrátil, odkiaľ vietor duje. Keď vojnové udalosti ukazovali, že by bolo dobré obrátiť sa na východ k sovietskemu Rusku, nechal Poliakov a chytro sa nastrčil soviетom za sprostredkovateľa medzi sovietskym Ruskom a medzi Európou. Prirodzene na takéto partie je vítaný každý hráč, tým väčší taký, ktorého sa možno čo najlahšie zbaviť. Takto sa zrodila zmluva Beneša so sovietskym Ruskom. Táto zmluva vraj hovorí o utvorení Československej republiky. Pýtam sa ale z tohto miesta, kto dal Benešovi právo, aby mohol hovoriť v mene Slovákov? A idem ďalej: mohol by som sa pýtať, kto poveril Beneša, aby konal v mene českého národa, aby v mene českého národa robil zmluvu so sovietskym Ruskom? Viem o protestoch, ako Česi doma zatracujú politiku Beneša so soviетmi. My Slováci tým väčšími sa ohradzuje, aby Beneš v mene našom hovoril, že aj my by sme mali patriť do Československej republiky, ktorá by bola v sfére sovietskeho Ruska. Slovák nechce byť nikdy iným ako Slovákom. Boli sme proti boľševizmu za starej republiky i vtedy, keď sa uzavierala prvá kultúrna dohoda so sovietskym Ruskom a budeme proti tomu i teraz, lebo sme nielen z kníh a časopisov poučení o tom, čo je boľševizmus, ale skúsili sme to na vlastnej koži. Po Slovensku sú rozsiate hroby, popálené domy, zničené mosty, zničené existencie Slovákov a povyháňaný ľud zo svojich domovov. To je boľševizmus! Nuž Slovák bol a bude proti boľševizmu. Neželá si ho a bude proti nemu bojovať do poslednej kvapky krvi.

Zostaneme verní slovenskému národu

Najväčší nepriateľ slovenského národa a samozrejme, aj slovenského štátu — Beneš — vedel, že sa tu dva štáty nepomestia. Vytisnúť slovenský štát zdalo sa mu hračkou. Naštváť ale Slovákov proti vlastnému štátu vedel, že je absurdum. Za päť rokov skúsil každý Slovák, čo znamená pre Slováka slovenský štát. Od robotníka počnúc až po najvyššieho inteligenta všetci Slováci videli, že len slovenskému štátu môžu ďakovať za svoj chlieb a existenciu. Beneš dobre vedel, že

to nepôjde takto presvedčených Slovákov chcieť dostať proti slovenskému štátu. Sami ste mali možnosť pozorovať, kto všetko sa to dal nahuckať, naverbovať do partizánskych bojov proti slovenskému štátu. Videli ste tam robotníka, roľníka, statočného inteligenta, remeselníka, alebo živnostníka? Tí všetci sa držali tak, ako — dnes to už môžem povedať — tých tritisíc parašutistov, čo nám sem nahádzali, ktorých ako slovenských zajatcov donútili vstúpiť do tzv. československej armády; títo parašutisti hľadali tu dôverníkov, len čo sa dostali na našu zem, a odkazovali: povedzte v Bratislave, že sme neprišli bojovať proti slovenskému štátu. Dali sme sa naverbovať len preto, aby sme sa dostali domov. My zostaneme verní slovenskému národu a štátu.

Beneš dobre vedel, že sa Slováci nedajú nahuckať. Preto nemohol vydať heslo, do boja proti slovenskému štátu. Heslo, ktoré vydal, bolo práve argumentom za slovenský štát. Preto dal heslo: Slováci do boja, lebo Nemci vám zavraždili prezidenta. Hľa, tu je dôkaz, keď hovorím k vám, ako ma zavraždili! Beneš a jeho ľudia prišli s tým, že Nemci odvliekli slovenskú vládu! A zasa hľa, tu sú so mnou činitelia tej vlády. Beneš povedal ďalej, že poďte proti Nemcom a bratislavským zradcom, ktorí sa spájajú s Nemcami, lebo Nemci prišli vraždiť Slovákov tak, ako vraždia všetkých Slovanov. Benešovi by bolo bývalo po chuti, keby sa boli dali Slováci do boja, vtedy by nás bol pochválil. Videl, že sme mali nielen rozum, ale aj pocit zodpovednosti voči slovenskému štátu, keď sme vo vedomí, že proti cudzincom tu nashadzovaným sami nestačíme, požiadali Veľkonemeckú ríšu, aby nás chránila. A česť nášmu ochrancovi Adolfovi Hitlerovi, sláva jeho armáde, jeho všetkým spolupracovníkom, zbraniam SS, sláva tu prítomnému pánu generálovi a ostatným veliteľom divízií, že prišli nám pomôcť, a ako ste počuli z úst pána generála, prišli nám znovu nastoliť samostatný slovenský štát.

Slovenský štát nie je likvidovaný a nie je ani pochovaný slovenský národ. Keď sa nám vytýka so strany nepriateľa, že sa tak stalo vďaka cudzej pomoci, vtedy sa ja pýtam, vy ste čou pomocou išli na slovenský národ? Keď sem prišli Česi, Francúzi, Srbi a príslušníci rozličných kmeňov z celého Ruska, to nebol nápor cudzích proti slovenskému štátu? Je ale jeden rozdiel, že kým my sme sa starali o záchranu svojeti, vy ste išli za korisťou, ktorá má byť krvavou a pre Slovákov smrteľnou. V tom je veľký rozdiel.

My so smútkom a zármutkom dívame sa na spustošenie po Slovensku a na všetky hmotné, duchovné a iné škody. Keď človek stojí a díva sa na svoju zhorenú chalupu, nechová sa každý rovnako. Sú takí, ktorí zalamujú rukami, plačú, kvília a nevedia si nájsť potešenie. A pohorenisko horí ďalej. Ale sú aj takí, ktorí nad pohoreniskom stoja bez slz v očiach, bez zatrpklosti, ale s pozorným obličajom, aby sledovali, ako to zhorenisko vyzerá, čo je súčasťou ďalší život, a z toho pohoreniska chcú znovu vybudovať pekný domov. Ako chceme stáť my nad slovenským pohoreniskom? Máme fňukať, nariekať, odovzdávať sa falošnému kritizovaniu minulosti? Kto by to chcel robiť, nech si zapamätá, že sa dáva do služieb cudzej propagandy. Cudzí propaganda sa neopovážila doteraz kritizovať našu budovateľskú prácu. Za celých päť rokov našej samostatnosti nemohla nič konkrétneho povedať proti nám. Z Londýna nám iba nadávali. Nemohli sa odvážiť kritizovať to, čo robíme, lebo by sa im bol kde-ko vysmial do očí. Chváliť nechceli a kritizovať nemohli, preto nadávali. Slováci nebudú fňukať, plakať, nariekať, alebo kritizovať, ale stanú si do práce a do boja za slovenskú domovizeň a otcovizeň.

Máme nejaké výhľady do budúcnosti? Keby som neveril v Boha, nemohol by som ani [. . .]¹venskej rodine. Pevne to verím, a preto aj verím v pomoc božiu. Keby sme boli osamotení vo svete, keby sme boli poslúchali našich odvekých nepriateľov, aby sme sa izolovali na všetky strany a zostávali bez pomoci, zasa by som sa neodvažoval povedať vám: bratia, vydržte! Máme ochrancu Veľkonemeckú

¹ Tlačová chyba v novinovom zázname prejavy.

rišu a jej vodcu Adolfa Hitlera. S jej pomocou dúfame znovu začať a ísť napred. Ďalej je tu slovenský charakter, slovenská povaha. Táto má dve vlastnosti: skromnosť a pracovitosť. V skromných pomeroch sme všetci vyrástli a skromnými sme ostali, aj keď sme sa dožili vrcholných postavení. Tejto skromnosti sa Slovák nezriekne nikdy, lebo v nej vidí a bude vidieť talizman všetkých svojich úspechov. Pracovitosť? Pracoval Slovák vždy, avšak iba posledných päť rokov pracoval pre seba. A pozrite sa, aké diela hlásajú našu pracovitosť. Týmito piatimi rokmi povzbudení sme a odhodlaní i ďalej pracovať, ale len na svojom, po svojom a pre seba; nikomu cudziemu! Som presvedčený, že keď vo viere v Boha, opierajúc sa o veľkodušnú pomoc nemeckú, stužíme celú svoju životnú skromnosť a pracovitosť, že Pán Boh bude žehnať slovenskému národu a štátu a budeme zasa šťastní a náš život požehnaný a naše Slovensko bude znovu pokojnou oázou Európy.

„Slovák“, 1. 11. 1944, čís. 249. Z článku „Boh nedá zhynúť slovenskej rodine“.

515

1944, október 30. [Moskva.] — Zpráva tajného vysielča „Za slovenskú slobodu“ o ďalšom pokračovaní v boji i po ústupe povstalcov do hôr.

Čujte hlas bojujúceho Slovenska! Tu slovenský národný vysieláč „Za slovenskú slobodu“!

Do pozornosti celej slovenskej verejnosti! Po nemeckej vojenskej okupácii Banskej Bystrice rozširuje bratislavský rozhlas zpravu, že vodcovia slovenského povstania opustili Slovensko.

Sme oprávnení konštatovať, že táto zpráva bratislavského rozhlasu, ako i všetky podobné zprávy zámerne šírené z kruhov takzvanej bratislavskej vlády sú sprostým provokačným cigánstvom.

Dávame na známosť celej slovenskej verejnosti, že politickí i vojenský vodcovia povstania sú na Slovensku, medzi bojujúcim slovenským ľudom a ďalej organizujú a vedú ozbrojený oslobodzovací boj slovenského národa proti nemeckým votrelcom.

Slovenská národná rada ostáva na základe slobodného prejavu vôle slovenského národa, jednomyseľne manifestovanej v dňoch augustového povstania a na základe dohody s československou vládou v Londýne právoplatným najvyšším orgánom slovenského národa, ktorej právomoc sa vzťahuje na celé územie Slovenska.

Rozhodnutia a uznesenia Slovenskej národnej rady sú záväzné pre všetkých občanov na území Slovenska.

Všetci zbrane schopní Slováci podliehajú veliteľovi československých vojsk na Slovensku, poľažne veliteľom jednotlivých vojenských a partizánskych oddielov.

AÚD KSČ Praha. F. 35, a. j. 36/11045. Zo záznamu vysielania. Strojopisný priepis.